

ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΠΕΤΡΟΣ ΧΑΡΗΣ

ΤΟΜΟΣ ΕΙΚΟΣΤΟΣ ΕΒΔΟΜΟΣ

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ — ΙΟΥΝΙΟΣ

1940

ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΣ & ΣΙΑ Α.Ε.
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ "ΕΣΤΙΑΣ",
46 — ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ — 46
ΑΘΗΝΑΙ

Ε.Υ.Δ. της Κ.τ.Π.
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2008

ΑΝΕΚΔΟΤΑ ΕΓΓΡΑΦΑ

ΣΛΑΥΟΙ ΦΙΛΕΛΛΗΝΕΣ ΑΓΩΝΙΣΤΑΙ ΥΠΕΡ ΤΗΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ὁ ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Ἑλλάδος ἱερός ἀγὼν τοῦ 1821 ἐχαιρετίσθη μὲ θερμὰς καὶ εὐκρινεῖς συμπαιθείας ἀπὸ ὅλην τὴν πολιτισμένην ἀνθρωπότητα καὶ ἀπὸ παντοῦ συνέρρευσαν ἐθελονταὶ διὰ νὰ πολεμήσουν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τῆς χώρας, ἡ ὁποία ὑπῆρξεν ἡ κοιτίς τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ. Μεταξὺ τῶν ξένων φιλελλήνων τούτων, οἱ ὅποιοι προθύμως ἐθυσίασαν τὴν ζωὴν των εἰς τὸν βωμὸν τῆς ἐλληνικῆς ἐλευθερίας, ὑπάρχουν καὶ ἄρκετοὶ Σλαῦοι, — Ρῶσοι, Πολωνοί, Βούλγαροι, Σέρβοι καὶ Μαυροβούνιοι —, τῶν ὁποίων τὰ ὀνόματα καὶ σήμερον, ἕνα καὶ πλεόν αἰῶνα μετὰ τὸν ἥρωϊκὸν θάνατόν των, δὲν ἔγιναν γνωστά. Ἐνῶ διὰ τοὺς φιλέλληνας τῆς δυτικῆς Εὐρώπης ὑπάρχει πλουσία ἱστορικὴ φιλολογία, διὰ τοὺς Σλαύους ἀγωνιστάς, ἐξαιρέσει τῆς βιογραφίας περὶ Χατζῆ Χρήστου Βούλγαρη καὶ Βάσου Μαυροβουνιώτη, ὡς καὶ μερικῶν πενιχρῶν πληροφοριῶν περὶ τῶν Πολωνῶν φιλελλήνων, δὲν ὑπάρχουν σχετικαὶ μελέται.

Τὸ κενὸν τοῦτο εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ φιλελληνισμοῦ ὀφείλεται, μεταξὺ ἄλλων, καὶ εἰς τὸ γεγονός δι, λόγῳ μὴ ταξινομήσεως, τὰ ἔγγραφα τῶν Γενικῶν Ἀρχείων τοῦ Κράτους, τὰ ἀφορῶντα τὸν ἀγῶνα τῆς ἀνεξαρτησίας, μέχρι πρό τινος δὲν ἦσαν προσιτὰ εἰς ἱστορικὰς ἐρεῦνας. Μέχρι σήμερον αἱ πληροφορίαι μας περὶ τῶν φιλελλήνων ἀγωνιστῶν περιωρίζοντο μόνον εἰς δύο καταλόγους, τοῦ Τουρνέ ἐπὶ τῆς ξυλίνης στήλης, τῆς στηθείσης εἰς Ναύπλιον ἐντὸς τοῦ καθολικοῦ ναοῦ τὸ 1841, καὶ τοῦ Φορνέζι, ὅστις κατηρτίσθη κατὰ τὸ 1860 καὶ ἐδημοσιεύθη εἰς τὸ περιοδικὸν «Ἐβδομάς» κατὰ τὸ ἔτος 1884.

Εἰς τοὺς μοναδικούς αὐτοὺς καταλόγους τῶν φιλελλήνων ἀγωνιστῶν ἀναφέρονται μερικοὶ Πολωνοὶ καὶ μόνον δύο Ρῶσοι. Οἱ ἀγωνισταὶ Σέρβοι, Βούλγαροι καὶ Μαυροβούνιοι δὲν ἀναφέρονται, πιθανῶς διότι τὰ ἐλατήρια τῆς συμμετοχῆς των εἰς τὸν ἀγῶνα ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Ἑλλάδος ὑπῆρξαν διαφορετικὰ τῶν ἐλατηρίων, τὰ ὁποία ἐκίνησαν τοὺς φιλέλληνας τῆς δυτικῆς Εὐρώπης. Οἱ φιλέλληνες τῶν Βαλ-

κανίων ἦλθον εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐκ θρησκευτικῆς ἀλληλεγγύης, διὰ νὰ ἀγωνισθοῦν κατὰ τοῦ κοινοῦ ἐχθροῦ τῶν χρόνων ἐκείνων, ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ ἀγῶνος τῶν ὑποδούλων χριστιανῶν. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ἐθεωροῦντο ἀπὸ τοὺς συναγωνιστάς των Ἕλληνας ὡς «ὁμόθρησκοι» καὶ ὄχι ὡς ἄλλοεθνεῖς, ὡς «ἀγαπητὰ μέλη τῆς μεγάλης ἐλληνικῆς ὀρθοδόξου οἰκογενείας».

••

Ἡ ἔλλειψις πληροφοριῶν περὶ τῶν Σλαύων φιλελλήνων εἶναι ἰδίως αἰσθητὴ εἰς δι,τι ἀφορᾷ τοὺς Ρῶσους ἀγωνιστάς. Περὶ αὐτῶν οὐδεὶς σχεδὸν τῶν Ἑλλήνων ἱστορικῶν ἀναφέρει τι. Ὁ Φορνέζι δίδει τὰ ὀνόματα δύο μόνον Ρῶσων ἀγωνιστῶν: τοῦ Ἀλέξη Πρωτοποππῶφ, ἐθελοντοῦ εἰς Χίον, ἀργότερον ὑπηρετήσαντος εἰς τὸ τακτικὸν ἱππικόν, καὶ τοῦ Νικολαΐ Ράϊκωφ, ὁ ὁποῖος μετέσχεν ἐπίσης τοῦ ἀγῶνος εἰς Χίον καὶ ὑπῆρξεν ἀκολούθως ἀξιωματικὸς τοῦ πυροβολικοῦ καὶ διοικητῆς τῆς Σχολῆς τῶν Εὐελπίδων ἐπὶ Καποδίστρια. Περὶ αὐτοῦ ὁ Φορνέζι γράφει: «Ἀξιωματικὸς πεπαιδευμένος, χαρακτήρος ἐλευθέρου καὶ γενναῖος. Πιστότατος εἰς τὰς ἀρχάς, οὐδέποτε ἐδέχθη μισθόν».

Οἱ ξένοι ἐρευνῆται τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως οὐδὲν ἐπίσης γνωρίζουν περὶ τῆς συμμετοχῆς εἰς αὐτὴν Ρῶσων. Οὕτως εἰς τὸ ὠραῖον τοῦ σύγγραμματος «Ἡ ἀνεξαρτησία τῆς Ἑλλάδος καὶ ἡ Εὐρώπη» ὁ Γκάστων Ἰζαμπέρ, γράφων περὶ τοῦ φιλελληνισμοῦ τῶν δυτικοευρωπαϊκῶν λαῶν, μόνον μὲ μερικάς γραμμάς σημειώνει τὴν ἀσθενῆ ἐκδήλωσιν τῆς φιλελληνικῆς κινήσεως ἐν Ρωσσίᾳ, καὶ εἰς τὴν σελίδα 245 παρατηρεῖ: «Ἄλλ' αἱ ρωσικαὶ ἐκδηλώσεις δὲν κατέληξαν εἰς ἀτομικὰς ἐνεργείας πρὸς βοήθειαν τῶν Ἑλλήνων. Δὲν ὑπάρχουν σχεδὸν φιλέλληνες Ρῶσοι εἰς τὰς τάξεις τῶν ἀγωνιστῶν». Πόσον μακρὰν τῆς ἱστορικῆς ἀληθείας εἶναι αἱ παρατηρήσεις αὐταί, καταφαίνεται ἐκ τῶν ἐγγράφων, τὰ ὁποία διατηροῦνται εἰς τὰ Γενικὰ Ἀρχεῖα τοῦ Κράτους. Ἴδου δύο ἐξ αὐτῶν:

Πρὸς τὸ Σεβαστὸν Ἐκτελεστικὸν Σῶμα

Ὁ ἐπογεγραμμένος ἀναφέρω ὅτι εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ ἱεροῦ τούτου ἀγῶνος, ἐκίνησα ἀπὸ τῆν Ρωσοίαν, μὲ ἄλλους δύο μου ἀδελφούς, καὶ ἦλθον ἐδῶ εἰς Πελοπόννησον, ἐφέρομεν δὲ μεθ' ἡμῶν ἑκατὸν ὀγδοήκοντα στρατιώτας δι' ἰδίων μας ἐξόδων, διακόσια πενήντα τουφέκια, ἑξακοσίας ὀκάδας μόλυβδον, καὶ ἄλλας χίλιας ὀκτακοσίας βαρύντην, τὰ ὁποῖα ὅλα αὐτὰ ἐγγειοδόσαμεν εἰς τὸν τότε ἀρχηγὸν Δ. Ὑψηλάντην. Ὁ πρῶτος μου ἀδελφός, καταταχθεὶς εἰς τὸ τακτικὸν Σῶμα, ἐθανατώθη εἰς τὴν μάχην τοῦ Πέτα, ἐγὼ δὲ, καὶ ὁ ἕτερός μου ἀδελφός, ἐπήγαμεν εἰς Κρήτην, ὅπου καὶ ἐδουλεύσαμεν ἀμοσθί μέχρι τῆς πτώσεώς της, ἀπομακρυνθεὶς δὲ μετὰ ταῦτα ἀπ' ἐμοῦ ὁ ἕτερος ἀδελφός μου καὶ παρευρεθεὶς εἰς Κάσον ἐν καιρῷ τῆς πτώσεως αὐτῆς, συνήρτησεν ἢ δυστυχῆς τὸν τύχην νὰ λαβῶθῃ θανάσιμῶς εἰς τὸν μηρόν, ὥστε διὰ τὴν κερδίση τὴν ζωὴν του, ἐπρόκρινε τὴν σιέρησιν τοῦ ὀλοκλήρου ποδός, καὶ οὕτως μένει τὴν σήμερον χωλός, καὶ τῶν πρὸς τὸ ζεῖν ἀναγκαίων ὑστερημένος, ὡς καὶ ἐγὼ ἠλλείπομαι τὴν σήμερον τῶν πρὸς τὸ ζεῖν ἀναγκαίων.

Ὅθεν, παρακαλῶ τὴν Σεβαστὴν Διοίκησιν, νὰ μᾶς ἐφοδιάσῃ μὲ ὀλίγα ἐξόδα ὁδοιπορίας, διὰ νὰ ἀπεράσωμεν εἰς τὴν Ρωσοίαν, ὅπου γεννηθέντες ἀντιγράφημεν, διὰ ν' ἀφήσω ἐκεῖ τὸν χωλὸν ἀδελφόν μου νὰ ἡσυχάζῃ, ἐγὼ δὲ πάλιν νὰ ἐπιστρέψω εἰς τὴν πατρίδα μου γῆν, τὴν ὁποίαν ὠρκίσθη νὰ δουλεύω μέχρι τελευταίας μου ἀναπνοῆς. Εἶμαι δ' εὐέλπις, ὅτι δὲν θέλω ἀποτύχει τῶν παρακλήσεών μου, μὲνῶ δ' εὐσεβάστως ὁ εἰλικρινῆς πατριώτης.

Φεβρουαρίου 2: 1825

Ναύπλιον Ἰωσήφ, μπερεζάφσκι

(Γεν. Ἀρχεῖα τοῦ Κράτους. Ὑπουργ. Στρατιωτικῶν, 1825, φάκ. 19).

Περ. Β'.

Ἀριθ. 1503

Προσωρινὴ Διοίκησις τῆς Ἑλλάδος

Ὁ Ἀρμοστής τῆς Ν. Κρήτης.

Ἐνδειξις.

Ὁ λοχαγὸς Κύριος Ἰωσήφ Μπεραντζόφσκι, διατρέψας εἰς τὴν Ν. Κρήτην χρόνους τρεῖς, ἐπρόφερε τὰς πιστὰς ἐκδουλεύσεις του εἰς τὸν ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος ἱερὸν ἀγῶνα τῶν Ἑλλήνων, δωρεάν. Ἡ Πατρίς εὐγνωμονοῦσα διακηρύττει αὐτὸν εἰς τὸ Πανελλήνιον, ἀγαθὸν πατριώτην, ὑποσχόμενῃ ἐν καιρῷ τὰς ἀνταμοιβὰς τῶν ἀγώνων του.

Ἐδόθη ἀπὸ Λουτρῶν τῆ 2 Ἀπριλίου 1824
καὶ δ' ἔτος τῆς Ἑλλ. Ἀνεξαρτησίας.

Μανόλης Τομπάζης

Εἰς ἔλλειψιν τοῦ Γεν. Γραμματέως
Διομήδης Σκουφός

(Ἐπιουνάπτεται εἰς ἀναφορὰν τοῦ Ἰωσήφ Μπεραντζόφσκι πρὸς τὸ Ἐκτελεστικόν, Ναύπλιον, 2 Φεβρ. 1825).

(Γεν. Ἀρχεῖα τοῦ Κράτους. Ὑπουργεῖον Στρατιωτικῶν, 1825, φάκ. 19).

.

Ἐξ ὄλων τῶν Σλαύων φιλελλήνων, οἱ ὁποῖοι ἦλθον εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ μετέσχον τοῦ ἀγῶνος ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας της, πληροφοραὶ ἤτηρχον μέχρι σήμερον μόνον περὶ τῶν Πολωνῶν, ἀλλὰ καὶ αὐταὶ δυστυχῶς δὲν ὑπῆσαν πλήρεις. Ὁ Φορνέζι σημειώνει ὅτι εἰς τὴν μάχην τοῦ Πέτα ἐπεσαν τὴν 4 Ἰουλίου 1822 δεκατρεῖς Πολωνοί, ἀλλ' εἰς τὸν καταρτισθέντα παρ' αὐτοῦ πίνακα σημειοῦνται μόνον τὰ ὀνόματα τεσσάρων Πολωνῶν, φονευθέντων κατὰ τὴν μάχην ταύτην. Ἀπὸ τὰ ἔγγραφα τοῦ ἀρχείου τῆς ἀνεξαρτησίας πληροφοροῦμεθα ὅτι κατὰ τὴν ἀτυχῆ μάχην τοῦ Πέτα, καθ' ἣν ἐφονεύθησαν 57 φιλέλληνες, ἠχμαλωτίσθησαν καὶ Πολωνοί. Εἰς ἐξ αὐτῶν, ὁ Ἀλεξάντερ Κουσιανόβσκι ἐκ Βαρσοβίας, διήλθε τὸν χρόνον τῆς αἰχμαλωσίας του εἰς Ἄρταν καὶ κατὰ τὸ 1823 ἐπέτυχε νὰ δραπετεύσῃ καὶ καταφύγῃ εἰς Τριπολιτσάν. Μετὰ τὴν λήξιν τοῦ ἀγῶνος οἱ ἐπιζήσαντες Πολωνοὶ φιλέλληνες ἐπέστρεψαν εἰς τὴν γενέτειράν των. Εἰς ἐκ τῶν τριῶν ἐπιστρεφάντων εἰς Βαρσοβίαν εἶναι καὶ ὁ Γκραμπόβσκι, περὶ τοῦ ὁποῦ ὁ Φορνέζι γράφει: «Ἄγνωστα τὰ κατ' αὐτὸν». Εἰς τὰ Γενικὰ Ἀρχεῖα τοῦ Κράτους σώζονται μερικὰ ἔγγραφα περὶ τοῦ Γραμπόβσκι. Ἴδου δύο ἐξ αὐτῶν:

Πρὸς τὸ Ὑψηλότατον Ὑπουργεῖον τοῦ Πολέμου

Ἐξ ἀρχῆς τῆς ἐπαναστάσεως τῶν Ἑλλήνων, παραίτησα τὴν Πατρίδα μου καὶ τὴν δουλεύσιν τῆς Ρωσοσίας ὅπου ἤμουν εἰς τὸν βαθμὸν Μαϊορος καὶ ἀπέρασα εἰς τὴν Μολδαβίαν, ἐπολέμησα ἕως τὴν τελευταίαν στιγμὴν καὶ ἐπιστρέψα εἰς τὴν Ρωσοίαν μηνὶ 7βρίου 1821, ἦλθα εἰς τὸν Μορέαν, ἐπολέμησα εἰς τὴν Κρήτην ὅπου ἐλαβῶθηκα, καὶ ἀφ' οὗ ἐπιστρέψα εἰς τὸν Μορέαν, ἐλαβῶθηκα ἐκ δευτέρου, ἢ Σεβαστὴ Γερουσία μὲ ἐστελεῖν εἰς Νεόκαστρον ὅπου ἔμεινα 6 μῆνες, ἕως μὲ τὴν διαταγὴν τῆς ἰδίας ἀπέρασα μετὰ τὴν παράδοσιν Ναυπλίου ὡς κανονιέρης τοῦ κάστρου, πρὸ 6 μηνῶν ἤγον τῆ 12 Ἰουνίου ἔλαβα τὴν διαταγὴν ἀπὸ τὸν Ὑψηλότατον Ὑπουργὸν τοῦ Πολέμου πρὸς τὸν στρατηγὸν καὶ φρούραρχον Κ. Πάνον Κολοκοτρῶνην εἰς τὸν ὁποῖον ἀναγνωρίσθηκα ὡς τοιοῦτος. Ἀπὸ τὴν Ἐλευσίαν μου ἐδῶ ἕως εἰς ταύτην τὴν στιγμὴν δὲν ἔλαβα κανέναν ὄβολον ὡς καθῶς καὶ ἔχω τὰ ἀποδεικτικά μου. Διὰ τοῦτο παρακαλῶ ταπεινῶς τὸν Ὑψηλότατον Ὑπουργὸν τοῦ Πολέμου νὰ μὲ διορίσῃ εἰς τὸ φρούριον τοῦτο εἴτε εἰς ἄλλο Κάστρο, ἐὰν δὲ περιστάσεις δὲν συγχωροῦν νὰ λάβω τὸν μισθόν μου διὰ τὰς δουλεύσεις ὅπου ἔκαμα, παρακαλῶ ταπεινῶς Ὑψηλότατον Ὑπουργεῖον νὰ

ΑΠΟ ΤΗΝ Γ' ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟΝ ΕΚΘΕΣΙΝ

.

Ἀπὸ τὴν Ἱστορίαν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ Φιλήμονος πληροφορούμεθα ὅτι ὑπὸ τὴν σημαίαν τῆς ἐλευθερίας εἰς Μολδοβλαχίαν καὶ ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντη ἐπολέμησαν ἡρώϊκῶς καὶ Σέρβοι ὑπὸ τοὺς Χατζηπρόνταν, Μλαντέν, Μιλέγκο καὶ ἄλλους ἐπιφανεῖς μετανάστας ἀπὸ τὴν Βεσσαραβίαν, ὁπαδοὺς τοῦ Καραγεώργη. Ἐλάχιστα, σχεδὸν τίποτε, δὲν ἦτο γνωστὸν περὶ τῶν Σέρβων ἀγωνιστῶν ἐν Ἑλλάδι. Εἰς τὸ ἀρχεῖον τοῦ Ὑπουργείου τῶν Στρατιωτικῶν τοῦ Ἀγῶνος διεφυλάχθησαν πίνακες τῶν ἀγωνιστῶν τῶν διαφόρων σωμάτων. Ἐκ τῶν πινάκων τούτων ἀντλοῦμεν τὴν πληροφορίαν, ὅτι παρὰ τὴν στάσιν, τὴν ὅποιαν ἐτήρησεν ὁ Μίλος Ὁμπρένοβιτς, εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Ἐπανάστασιν μετέσχον ὄχι μόνον ἀρκετοὶ στρατιῶται, ἀλλὰ καὶ ὀπλαρχηγοί, ὅπως ὁ Κώστα Σέρβος Γ. Παπάζογλου, Νικόλα Σέρβος, καὶ ὁ ἀντιστράτηγος Χατζῆ Μπαϊρακτάρης. Εἶναι χαρακτηριστικὰ τὰ κατωτέρω δύο ἔγγραφα περὶ Σέρβων φιλελλήνων ἀγωνιστῶν:

*Πρὸς τὸν γενναῖον Κ. Χ' Χρηστον
σημαιοφόρον Σέρβον.*

Ὁ ἡρωϊσμός ἐκεῖνος, τὸν ὁποῖον ἔδειξας ἐπὶ τῆς ἐφόδου τοῦ Δράμαλη, ἐφορμῶν καὶ διεξερχόμενος δι' ὄλον τοῦ τότε ἐχθρικοῦ στρατοῦ, καὶ ποιῶν τὰ πτώματα τῶν ἐχθρῶν προμαχῶνα, εἶτι καὶ τὰ ἄλλα σου ἀνδραγαθήματα, τὰ ὅποια ἐφάνησαν κατὰ τὰς εἰς τὸ μετὰ ταῦτα μάχας, καὶ ὁ εἰσέτι φλογιζόμενος ζῆλος σου, ὑποχρέωσαν τὴν καθ' ἡμᾶς στρατηγίαν, νὰ δώσῃ εἰς χεῖρας σου τὸ παρὸν ἐσκεμμένον καὶ ἐνοσφράγιον ἀποδεικτικόν, δυνάμει τοῦ ὁποῦν θέλει σὲ ἀντιβραβεύσει κατ' ἀξίαν ἢ Πατρίς, ἐνεργεῖα τῆς Σεβαστικῆς Διοικήσεως.

Ἐγένετο ἐν Ναυπλίῳ

τῆ 27 Ἰουνίου 1824

*Ὁ στρατηγός
(Τ.Σ.) Χ' Χρηστος Βούλγαρης*

(Γεν. Ἀρχεῖα τοῦ Κράτους. Ὑπουργεῖον Πολέμου, 1824, φάκ. 4).

1503

Πιστοποιούμεν οἱ ὑποφαινόμενοι ὅτι ὁ Κύριος Μπόσκος Μάρκοβιτς φιλέλληνας, κάτοικος Ἀθηνῶν, παρευρέθη ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Πατριδος εἰς διαφόρους μάχας, ὡς τοῦ Μεσολογγίου, Νεοκάστρου, Γαλαξιδίου καὶ Πατρῶν, εἰς τὰς ὁποίας ἔδειξεν ἀνδρείαν καὶ καρτερίαν, καὶ ὑπερέβη τὴν Πατρίδα μὲ διακαῆ ζῆλον καὶ τιμότητα.

I. ΜΟΡΑΛΗΣ

λάβω δύο μηνιάτικα διὰ νὰ σκεπᾶσω τὸ γυμνὸν μου κορμί.

Ἐν Ναυπλίῳ, 18 Ἰουνίου 1824

Μένω εἰς τὰς προσταγὰς

Γραμπόβσκι

Μαῖτορος καὶ Καβαλέρος

(Γεν. Ἀρχεῖα τοῦ Κράτους. Ὑπουργεῖον Πολέμου, 1824, φάκ. 4, βλ. καὶ 25 Ἰουνίου 1824).

Περ. Γ'.

Ἀριθ. 6499

Πρὸς τὴν ἐν Μεσολογγίῳ Τριμελῆ Ἐπιτροπὴν

Ὁ Κύριος Μαγιόρος Γραμπόβσκις προβολιστῆς φιλογενεῖα κινούμενος, καὶ ἔχων προθυμίαν νὰ πολεμήσῃ τοὺς ἐχθροὺς πλησιέστερον, ἔρχεται εἰς τὰ αὐτοῦ. Ἡ ἐπιτροπὴ λοιπὸν ἄς τὸν διορίσῃ εἰς ὅ,τι ἐγκρίνει αὐτὸν ἄξιον.

Ἐν Ναυπλίῳ τῆ 15 Μαΐου 1825

(Γεν. Ἀρχεῖα τοῦ Κράτους. Ὑπουργεῖον Πολέμου, 1825, φάκ. 30, σχέδιον).

ΠΟΡΤΡΑΙΤΑ

Ὅθεν, κατ' αἰτησίν τοῦ ἰδίου, δίδομεν τὸ παρὸν ἀποδεικτικὸν διὰ τὸν χρησιμεύσῃ ὅπου δεῖ.

Ἐν Ἀθήναις, τὴν 8 Ἰανουαρίου 1844.

(ὑπογρ.) Νικήτας σταματελόπουλος

χατζῆ χεῖστος

Ζώης πάνου

(Γεν. Ἀρχεῖα τοῦ Κράτους. Ὑπουργεῖον Στρατιωτικῶν, 1844, τετρ. 28, Ἀριστεία).

Τὸ ἥρωϊκὸν Μαυροβούνιον ἀντιπροσωπεύθη ἐπίσης μετ' ἄλλοις γενναίοις ἀνδράσι τοῦ εἰς τὸν ἱερὸν ἀγῶνα ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας τῆς Ἑλλάδος. Ὁ ἐπιφανέστερος αὐτῶν εἶναι ὁ Βάσας Μαυροβουνιώτης. Περί τῶν κατορθωμάτων τοῦ ἔχουν γραφῆ πολλά, ἀλλ' οὐδὲν γνωρίζομεν ὑπὲρ ὁμοεθνῶν τοῦ ἡρώων, μεταξύ τῶν ὁποίων ἦσαν καὶ ὄπλαρχηγοί. Εἰς τὰ Γενικά Ἀρχεῖα τοῦ Κράτους ὑπάρχουν ἔγγραφα διὰ δύο ὄπλαρχηγούς, τὸν Ἰωάννην Ράντοβιτς Μαυροβουνιώτην καὶ τὸν Θεόδωρον Μαυροβουνιώτην, ὁ ὁποῖος μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἑλλάδος ὑπηρέτησεν ὡς ἀξιωματικὸς εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Φάλαγγα. Ἴδοῦ ἓν ἔγγραφον περὶ Μαυροβουνίου ἀγωνιστοῦ:

Πιστοποιητικὸν

Πιστοποιοῦμεν οἱ ὑποφαινόμενοι ὅτι ὁ Κύριος Γερόλυμπος Γιωβάνοβης Μαυροβουνιώτης ἀπὸ ἀρχῆς τοῦ ἱεροῦ Ἀγῶνος τοῦ ὑπὲρ Ἀνεξαρτησίας τῆς Ἑλλάδος δράξας τὰ ὄπλα εἰς χεῖρας τοῦ ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν καταταγμένος ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τῶν ὑποφαινόμενων ἐπαρενρέθη εἰς τὰς περισσοτέρας συμπλοκάς καὶ μάχας κατὰ τῶν ἐχθρῶν, εἰς τὴν πολιορκίαν τῆς Τριπόλεως, εἰς τὴν πολιορκίαν τῆς Ναυπλίας, εἰς τὴν μάχην τῶν Δερβενακίων, εἰς τὴν πολιορκίαν τῆς Κορίνθου, εἰς τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Νεοκάστρου κατὰ τῶν Ἀράβων, εἰς τὴν ἐκστρατείαν καὶ πολιορκίαν τοῦ φρουρίου τῶν Ἀθηνῶν, εἰς τὸν διοργανισμὸν τοῦ ἐλαφροῦ ἰππικοῦ, ἐκατετάχθη ἰππεύς, ὅπου παρενρέθη εἰς τὴν ἐκστρατείαν καὶ πολιορκίαν τοῦ φρουρίου τοῦ Ἐπάχτου, εἰς τὴν πολιορκίαν τοῦ Μεσολογγίου, εἰς τὰς μάχας τῶν Θηβῶν καὶ Πέτρας κατὰ τοῦ Ἰζημασιᾶ εἰς ὅλον αὐτὸ τὸ διάστημα τῆς ὑπηρεσίας του εἰς τὸ ἐλαφρὸν στρατιωτικὸν καθὼς καὶ εἰς τὸ ἰππικόν, εἰσέειξεν γενναιότητα, ζῆλον καὶ πατριωτισμὸν καὶ ὑποταγὴν εἰς τοὺς ἀνωτέρους του.

Εἰς ἐνδείξιν τὸν ἐφοδιάζομεν μετ' ὁ παρὸν μας διὰ τὰ τοῦ χρησιμεύσῃ ὅθεν ἀνήκει.

Ἐν Ἀθήναις τὴν 14 Νοεμβρίου 1843

(ὑπογρ.) Νικήτας σταματελόπουλος
διμοτζέλης
Γιάννης κώστας
χατζῆ χεῖστος

(Γεν. Ἀρχεῖα τοῦ Κράτους. Ὑπουργεῖον Στρατιωτικῶν, 1843, τετρ. 26, Ἀριστεία) ἀρ. 16705.

Ἀπὸ δλους τοὺς Σλαβοὺς ἀγωνιστὰς τοῦ 1821 πολυπληθέστεροι ὑπῆρξαν οἱ Βούλγαροι. Ὁ ἀριθμὸς των εἶναι μεγαλύτερος ἀπὸ τὸν συνολικὸν ἀριθμὸν τῶν Εὐρωπαίων ἐθελοντῶν. Ἀμεσοὶ γείτονες τῶν Ἑλλήνων, μεθ' ὧν ἐπὶ αἰῶνας συνεμερίσθησαν τὴν κοινὴν μοῖραν τοῦ ζυγοῦ, διατελοῦντες ἐπίσης καὶ εἰς ἀμεσον πνευματικὴν καὶ οἰκονομικὴν ἐπαφήν, ἦτο φυσικὸν νὰ ἀνταποκριθοῦν μετ' ἐπιθυμίαν πρὸς τὸ ἐπαναστατικὸν κήρυγμα τοῦ Ρήγα Φε-

ΑΠΟ ΤΗΝ Γ' ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟΝ ΕΚΘΕΣΙΝ

ΤΑΣΣΟΣ

Η ΜΗΤΕΡΑ ΜΟΥ

ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2008

ραίου καὶ νὰ λάβουν ἐνεργητικώτατον μέρος εἰς τὸν ἀναληφθέντα ἀγῶνα ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας, ὃ ὁποῖος ἐθεωρεῖτο ἀπὸ αὐτοὺς ὡς κοινὴ ὑπόθεσις. Ἀπὸ τὴν συντριβὴν τοῦ κοινοῦ ἐχθροῦ ἀνέμενον τὴν ἀπελευθέρωσιν καὶ τῆς ἰδίας τῶν πατρίδος καὶ διὰ τοῦτο ἀκόμη κατὰ τὴν προπαρασκευαστικὴν περίοδον τοῦ ἀγῶνος εὐρέθησαν εἰς τὸ πλευρὸν τῶν Ἑλλήνων. Ὁ Γεώργιος Λεβέντης εἰς τὰ ἀπομνημονεύματά του, τὰ δημοσιευθέντα εἰς τὴν «Κλειῶ» κατὰ τὸ 1865, ρητῶς ἀναφέρει: «Πολλοὶ Βούλγαροι ἐκοινώνησαν τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας καὶ ἐπέδειξαν ἀξιότιμον προθυμίαν καὶ ζῆλον χριστιανικώτατον».

Ἐξ ἄλλου, εἰς μίαν σπανίαν «Ἱστορίαν περὶ τῶν Βούλγαρων» τοῦ Χαρ. Δημοπούλου, δημοσιευθεῖσαν εἰς τὴν Βραϊλαν κατὰ τὸ 1866, ἀναγινώσκωμεν μεταξὺ ἄλλων: «Ἄλλ' ὅσοι ἔταιρισται ἠριθμοῦντο ἐκ τῶν Βουλγάρων καὶ ὅσοι εἰς τὴν φωνὴν τῆς θρησκείας καὶ τῆς πατρίδος ἐξηγέρθησαν, αὐτοὶ δὲν κατέθεσαν τὰ ὄπλα. Μετέβησαν εἰς τὴν μικρὰν γωνίαν, ὅπου ἡ ἐπανάστασις ἐνεκλείσθη, ἐπολέμησαν ἐκεῖθεν τὸν Τούρκον καὶ ἂν τῆς ἰδίας πατρίδος τὴν τύχην δὲν ἐβελτίωσαν, ἐδόξασαν ὁμῶς τὸ ὄνομα τῶν Βουλγάρων καὶ ἀπέκτησαν τὴν εὐγνωμοσύνην τῶν συμπολεμιστῶν».

Εἰς ἐκ τῶν συμπολεμιστῶν τῶν Βουλγάρων ἦτο καὶ ὁ Κωνσταντῖνος Λεβίδης, γνωστός ἀργότερα ὡς «πατριάρχης τῆς ἑλληνικῆς δημοσιογραφίας». Εἰς τὴν ἐφημερίδα τοῦ «Ἐλπίς» τῆς 21 Ἰουνίου 1860, ἐκφράζων τὰ ἀδελφικὰ αἰσθήματα τῶν Ἑλλήνων πρὸς τοὺς Βουλγάρους, γράφει ἐπὶ λέξει: «Οἱ Βούλγαροι στρατηγοὶ ἐπὶ κεφαλῆς Βουλγάρων συνηγωνίζοντο μετὰ τοῦ Κολοκοτρῶνη, τοῦ Μπότσαρη, τοῦ Καραϊσκάκη καὶ τῶν λοιπῶν τῆς Ἑλλάδος ἡρώων τὸν ἱερώτατον ὑπὲρ πατρίδος καὶ ἐλευθερίας ἀγῶνα. Ἀφθονον βουλγαρικὸν αἷμα ἔρρευσε μετὰ τοῦ ἑλληνικοῦ εἰς τὰ πεδία τῶν μαχῶν, ὅπου ἔλαβε θανατηφόρους κτύπους ὁ ἕως τότε ἀήττητος νομισθεὶς Κολοσσός τῆς Τουρκίας».

Εἰς τὰ διατηρούμενα ἀρχεῖα τῆς Ἐπαναστάσεως εὐρίσκονται κατὰ ἑκατοντάδας ἔγγραφα διὰ τοὺς Βουλγάρους ἀγωνιστάς. Ἀπὸ τὰ ἔγγραφα ταῦτα διαπιστοῦται ὅτι, ἐκτὸς τῶν γνωστῶν μέχρι τοῦδε ἐπιφανῶν ἀρχηγῶν Βουλγάρων εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Ἐπανάστασιν, ὑπῆρχον καὶ πολλοὶ ὄπλαρχηγαὶ Βούλγαροι, μερικοὶ τῶν ὁποίων ἦσαν στρατηγοὶ καὶ ἀντιστράτηγοι. Οἱ ἐπιφανέστεροι ἐξ αὐτῶν εἶναι: Ὁ Χατζῆ Στεφανῆς, ὁ Στάϊκος Βούλγαρης, Γιάγκος Φιλίππουπολίτης Βούλγαρης, Κωνσταντῖνος Γκῶγκος Βούλγαρης, Ἀναστάσης Βούλγαρης, Ἀγγελῆς Βούλγαρης, Δανιὴλ Βούλ-

γαρης καὶ Κῶτσος Βούλγαρης. Οἱ περισσότεροι ἐξ αὐτῶν διετέλουν ὑπὸ τὴν ἀνωτάτην ἀρχηγίαν τοῦ Χατζῆ Χρήστου Βούλγαρη.

Ἴδου ἔν ἐγγραφον περὶ Βουλγάρου ἀγωνιστοῦ, ὃ ὁποῖος παρέμεινε μετὰ τὸν Ἄγῶνα εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὅπως πολλοὶ ἄλλοι ὁμοεθνεῖς του:

17049
155

Ἱστοποιοῦμεν οἱ ὑποφαινόμενοι ὁπλαρχηγοὶ ὅτι ὁ Κωνσταντῖνος Ἀλεξάνδρου Στεφάντζαλης ἐκ Βουλγαρίας, ἐτῶν πενήκοντα πέντε, κάτοικος ἤδη Ἀθηνῶν, ἀπ' ἀρχῆς τοῦ ἔπερ ἀνεξαρτησίας τῆς Πατρίδος ἱεροῦ ἀγῶνος, ἐλθὼν οἰκογενειακῶς ἐκ τῆς πατρίδος του ἔλαβεν ἐνεργητικώτατον μέρος μαζί μας εἰς τοὺς κατὰ τῶν ἐχθρῶν τῆς πίστεως καὶ πατρίδος κατὰ καιροὺς γεννηθέντας πολέμους.

Ἐνεργῶν δὲ τοιοῦτοτρόπως, φέρων καὶ ὑπ' αὐτὸν στρατιώτας εἰς ὅλας τὰς περιστάσεις ἔπερ πατρίδος, ἐδείχθη πάντοτε γενναῖος μὲ πολλὴν προθυμίαν καὶ πολὺν ζῆλον ἐκτελῶν τὰς τῶν ἀνωτέρων του διαταγὰς.

Γνωρίζοντες ὅθεν τὸν γέροντα τοῦτον πατριώτην οἰκογενειακῶς καὶ θυσιάσαντα πολλὰ ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς πατρίδος, δίδομεν τὸ παρὸν μας εἰς χεῖρας του διὰ νὰ τοῦ χρησιμεύσῃ ὅσον ἀνήκει.

Ἐν Ἀθήναις τὴν 30 Ἰανουαρίου 1844

Οἱ ὁπλαρχηγοὶ

*(ὑπογρ.) Νικήτας σταματελόπουλος
χατζῆ χρῆστος
Γιάννης κώστας*

(Ἀρχεῖον Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἑταιρείας).

* *

Τὰ δημοσιευόμενα ἀνωτέρω ἔγγραφα ἐλήφθησαν κυρίως ἀπὸ τὸ ἀρχεῖον τοῦ Ὑπουργείου τοῦ Πολέμου τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, τὸ ὁποῖον χάρις εἰς τὰς φροντίδας τοῦ δραστηρίου διευθυντοῦ τῶν Γενικῶν Ἀρχείων τοῦ Κράτους κ. Διον. Ζακυθνοῦ εἶναι πλέον ταξινομημένον καὶ προσιτὸν δι' ἱστορικὰς ἐρεῦνας. Σήμερον καθίσταται πλέον δυνατὸς ὁ καταρτισμὸς πλήρους καταλόγου ὄλων τῶν φιλελλήνων, περιλαμβανομένων καὶ τῶν Σλαῦων ἀγωνιστῶν. Εἰς τοιοῦτος κατάλογος μετὰ τῶν σχετικῶν ἱστορικῶν ἐγγράφων θὰ ἀπετέλει τὸ καλύτερον μνημεῖον ὄλων τῶν ξένων, οἱ ὁποῖοι ἔχυσαν τὸ αἷμα των διὰ τὴν ἐλευθερίαν τῆς Ἑλλάδος.

ΝΙΚ. ΤΡΑΪΚΩΦ